

О.Ю. Хартман

кандидат психологічних наук, Слов'янський
державний педагогічний університет

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ДНЗ З ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ БАТЬКІВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню психолого-педагогічного експерименту з проблеми формування батьківської компетентності в умовах роботи дошкільного навчального закладу засобами нової технологічно-організаційної моделі співпраці усіх учасників навчально-виховного процесу.

Ключові слова: батьківська компетентність, технологічно-організаційна модель, освітній простір, технології психолого-педагогічного експерименту.

В наш час спектр проблем, пов'язаних з дошкільним дитинством, на жаль, не зменшується. Серед розмаїття труднощів, які переживають діти дошкільного віку, певна частина належить до наслідків недбалого виконання батьками своїх виховних обов'язків та функцій, які мають різні витoki: від низького рівня особистісного розвитку до гіперболізації виховних впливів. Оскільки, співпраця вихователів з батьками є обов'язковим напрямом роботи дошкільних навчальних закладів, ми вбачаємо за необхідне започаткувати експериментальну діяльність з проблеми формування батьківської компетентності саме в закладах означеної ланки освіти.

Батьківська компетентність розглядається вченими як комплекс знань, вмінь та навичок, необхідних для вирішення завдань виховання й розвитку власної дитини; поєднує в собі ознаки феноменів материнства та батьківства; враховує правдивість чи хибність батьківського авторитету, особливості внутрішньо-родинних взаємин та інші складові (Е. Бурман, Е. Гіденс,

Т. Говорун, Т. Гур'янова, Н. Дармостук, Е. Ейдеміллер, О. Іванова, Д. Ісаєв, В. Каган, О. Кочарян, Х. Лэн, О. Лоуен, Р. Мухамедрахімов, Д. Пайз, К. Роджерс, Р. Тайсон, Ф. Тайсон, Н. Терещенко, Г. Філіппова, З. Фрейд, М. Чібісова, О. Шулакова та ін.). Окрім змістовного наповнення феномену батьківської компетентності, вчені психолого-педагогічної галузі зосереджують свою увагу на пошуку ефективних засобів його формування, детермінант становлення та закономірностей розвитку (Ю. Акименко Т. Алексєєнко Г. Бєвз К. Белогай Л. Буніної В. Дружинін Р. Кємпбел А. Кузьмінський, Н. Мінкіна Р. Овчарової В. Омеляненко Т. Піроженко В. Постовий, О. Ярошинська та ін.).

Мета статті – теоретично обґрунтувати психолого-педагогічний експеримент з проблеми формування батьківської компетентності засобами нової технологічно-організаційної моделі в умовах освітнього простору дошкільного навчального закладу та проаналізувати освітні технології, які на думку його виконавців, нададуть можливість вирішити поставлені завдання.

Організація та впровадження в практику роботи дошкільних навчальних закладів інноваційної діяльності, зокрема, проведення психолого-педагогічного експерименту, потребує дотримання певних соціально-педагогічних, організаційно-педагогічних, психолого-педагогічних умов та забезпечення психологічного супроводу інноваційної діяльності - створення мікроклімату творчого співробітництва [2]. Наступним кроком започаткування експериментальної діяльності є її планування, визначення форм організації, науково-методичного забезпечення пріоритетних напрямків діяльності та формування ініціативної групи виконавців [2; 7]. Техніка організації експериментальної діяльності має такі основні етапи: діагностичний, прогностичний, організаційний, практичний, узагальнюючий та впроваджувальний. Концептуальні ідеї кожного етапу роботи складають технологічну карту експериментальної діяльності.

Отже, визначимо зміст технологічної карти психолого-педагогічного експерименту з проблеми формування батьківської компетентності.

Ініціатором проведення експерименту виступив педагогічний колектив дошкільного навчального закладу №31 «Мир» в особі завідуючої Корнєєвої О.Л. (м. Костянтинівка Донецької обл.). Наукове керівництво здійснює кафедра практичної психології Слов'янського державного педагогічного університету в особі автора статті. В якості консультантів були запрошені головний спеціаліст Костянтинівського міського управління освіти Гармаш Е.В., начальник Костянтинівського міського управління освіти Ягмурова І.І.; методист відділу дошкільної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Макаренко С.І. На запит практики виховання та розвитку дітей дошкільного віку було сформульовано тему психолого-педагогічного експерименту «Формування батьківської компетентності засобами нової технологічно-організаційної моделі в умовах освітнього простору дошкільного навчального закладу». Таким чином, були визначені виконавці психолого-педагогічного експерименту та формат взаємодії дошкільного навчального закладу й педагогічного університету – міський експериментальний майданчик, а також укладено відповідний договір про співпрацю.

Визначимо тезаурус психолого-педагогічного експерименту.

Батьківська компетентність розуміється як готовність стати батьками (почуття материнства та батьківства); уявлення батьків про мету, завдання, зміст та засоби виховання; розуміння своєї ролі в житті дитини; базові знання з педагогіки та психології; інтерес до справ дитини (усвідомлення цінності сумісної діяльності, участі у справах дитини); усвідомлення впливу власних дій на розвиток і виховання дитини та ін.

Технологічно-організаційна модель – система науково обґрунтованих андрагогічними принципами навчання дій дорослих учнів (батьків) і тих, хто навчає, які з високим ступенем гарантованості приводять до досягнення поставлених цілей навчання [8].

Андрогогіка – галузь педагогічної науки, що охоплює проблеми навчання та виховання дорослих. Процес освіти дорослих учнів має

відповідати певним принципам навчання, а саме: пріоритет самостійності навчання, принцип сумісної діяльності, принцип опори на власний досвід, індивідуалізації навчання, системності навчання, конкретності навчання, принцип актуалізації результатів навчання, принцип елективності навчання, принцип розвитку освітніх потреб, принцип усвідомлення навчання [1].

Освітній простір – характеристика освітнього процесу, яка відбиває основні етапи розвитку освіти як фундаментальної характеристики суспільства; комплекс психолого-педагогічних умов, що забезпечують всебічний розвиток дитини; простір, який об'єднує ідеї освіти і виховання, засвоєння соціального досвіду людства. Основою змісту освітнього простору є ініціювання педагогами, батьками, громадськістю засвоєння дітьми всіх компонентів змісту дошкільної освіти [1; 3].

Враховуючи актуальність проблеми, мету психолого-педагогічного експерименту було сформульовано таким чином: створити оптимальні умови для збагачення батьківської компетентності засобами реалізації відповідної технологічно-організаційної моделі; розробити, апробувати та впровадити в систему роботи дошкільного навчального закладу інноваційні освітні технології, які сприятимуть формуванню батьківської компетентності; сприяти розвитку системи конструктивних відносин між усіма учасниками експерименту.

Досягнення поставленої мети конкретизують наступні завдання:

- збагачення педагогічної та психологічної культури дитячо-батьківських взаємин під час спеціально-організованої діяльності;
- розробка наскрізної програми співпраці ДНЗ з родинами вихованців засобами інноваційних технологій;
- орієнтація батьків на конструктивну комунікацію, розуміння батьківської ролі в процесі розвитку власної дитини;
- формування потреби постійно збагачувати батьківський досвід під час сумісної діяльності з дітьми;

- навчання батьків узгоджувати та додержуватися напрямів виховного впливу на дитину з боку з боку усіх учасників цього процесу.

Науково-методичну базу психолого-педагогічного експерименту складають: Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"), Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» та інші нормативно-правові акти, ініційовані сектором дошкільної та початкової освіти Міністерства освіти і науки України, а також авторські програми психолого-педагогічної підтримки батьківства в умовах дошкільного навчального закладу, технології психолого-педагогічного проектування тощо.

Вирішення поставлених завдань ми вбачаємо можливим за умови використання сучасних технологій навчання, виховання та розвитку. Серед них: батьківська школа, диференційоване навчання, ігрові технології, технологія ділових ігор, медіа-освіта, метод проектів, технологія портфоліо (папка сімейних досягнень), технологія співпраці, технологія педагогічної підтримки [1; 4; 5; 6]. Розглянемо докладніше зміст і методику використання означених технологій.

Робота «Батьківської школи» передбачає об'єднання батьків дітей дошкільного віку в тренінгові групи за певним показником (рівень батьківської відповідальності, рівень психолого-педагогічної культури, спільне в проблемах розвитку дітей), носить добровільний характер і має на меті розповсюдження психолого-педагогічних знань та формування практичних вмінь взаємодії з власною дитиною. Може ініціюватися як самими батьками (проблемні групи), так і виконавцями експерименту.

Застосування диференційованого навчання дозволяє здійснювати просвітницьку діяльність з врахуванням рівня можливостей кожного «учня», його індивідуально-типологічних особливостей, а також враховувати готовність особистості сприймати освітню інформацію, втілювати отримані рекомендації в практику виховання розвитку власної дитини.

Досягненню мети, на нашу думку, також сприятиме застосування різних ігрових технологій та їх напрямів: тренувального, узагальнюючого, пізнавального, репродуктивного, продуктивного, творчого та ін. Така організація навчання дорослих дозволяє використовувати прийоми активного включення «учнів» в навчальну гру (імітування дій в модельованих ситуаціях), надає можливість досягнути ефекту «занурення», «проживання» проблемної ситуації та здійснювати аналіз дій.

Окремої уваги заслуговує технологія ділових ігор, яка дозволяє вирішити завдання формування батьківської компетентності шляхом залучення учасників експерименту до участі в тематичних ігрових ситуаціях, які обмежені попередньо встановленими правилами. Ділові ігри належать до активних методів навчання, тому надають можливість формувати навички конструктивної взаємодії між їх учасниками, моделювати систему взаємовідносин.

На нашу думку, застосування прийомів медіа-освіти дозволить навчати батьків користуватися інформацією в будь-якому її вигляді, формувати вміння ставитися до неї критично, усвідомлювати наслідки інформаційного поля, яке оточує особистість, особливо з боку засобів масової комунікації.

Така форма організації навчально-виховного процесу як метод проектів гармонічно поєднує освітні завдання із пізнавальною активністю особистості. Вона має певну схему (наприклад, «хочу – можу – буду») та алгоритм впровадження (підготовка, планування, збір і аналіз інформації, презентація проекту, підведення підсумків, оцінювання результатів).

Цікавою, на нашу думку, є технологія портфоліо (папка сімейних досягнень). Її впровадження дозволяє організувати облік навчальних досягнень в системі дитячо-батьківських взаємин, здійснити аналіз, надати оцінку та визначити напрями подальшої корекційної роботи. Така форма співпраці сприятиме підвищенню власного «Я» особистості у батьківській ролі, відображає її успіхи.

Технологія співпраці включає прийоми, які дозволяють формувати навички демократичних взаємовідносин батьків з дітьми, будувати рівні, партнерські взаємини між усіма учасниками психолого-педагогічного експерименту.

Застосування технологій педагогічної підтримки під час реалізації завдань психолого-педагогічного експерименту дозволяє здійснювати його формувальний етап з позицій безумовного сприйняття дитини, усвідомлення цінності дошкільного дитинства, орієнтуючись на потреби та інтереси самої дитини шляхом подолання проблем в навчанні, спілкуванні, під час взаємодії з однолітками та дорослими, а також шляхом засвоєння соціального досвіду.

На думку виконавців психолого-педагогічного експерименту застосування представлених технологій навчання, виховання та розвитку під час вирішення поставлених завдань надасть можливість дотримуватися принципів комплексності, індивідуального підходу, врахування індивідуальних особливостей батьків і дітей дошкільного віку, забезпечити ефективність та результативність започаткованої роботи.

Подальше дослідження проблеми формування батьківської компетентності ми вбачаємо в експериментальній апробації наскрізної програми співпраці дошкільного навчального закладу з родинами вихованців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухлова Н.В. Словник сучасних психолого-педагогічних термінів / Н.В. Бухлова, Л.М. Коновалова. – Донецьк: «Каштан», 2008. – 162 с.
2. Крутій К.Л. Експериментальна робота в дошкільному закладі освіти: проблеми і досвід / Катерина Леонідівна Крутій. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС. ЛТД», 1999. – 56 с.
3. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч.– Частина перша. Концепції, проектування, технології створення / Катерина Леонідівна Крутій. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД,

2009. – 320 с.: іл., табл. – Бібліогр.: с. 307. – (Бібліотека методиста дошкільного навчального закладу).

4. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: У 3-х частинах / Н. В Лисенко, Н.Р. Криста. – Ч. 2: Навч. посіб. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360 с.

5. Лопухіна Т.В. Технології навчання, виховання та розвитку дітей. Навчально-методичний посібник / Т.В. Лопухіна, О.О. Стягунова. – Донецьк: «Каштан», 2010. – 146 с.

6. Науково-педагогічна майстерня: Науково-методичний посібник / За заг. ред. О.І. Чернишова, Т.Б. Волобуєвої. – Донецьк: Витоки, 2008. – 260 с.

7. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>.

8. Ченишов О.І. Організація науково-дослідної роботи в освітній установі. Методичний посібник / О.І. Чернишов, Т.В. Волобуєва. – Донецьк: «Витоки», ДоноблІППО, 2007. – 152 с.

Е.Ю. Хартман

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ДОУ ПО ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ РОДИТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Статья посвящена теоретическому обоснованию начала работы психолого-педагогического эксперимента по проблеме формирования родительской компетентности в условиях работы дошкольного образовательного учреждения средствами новой технологично-организационной модели сотрудничества всех участников учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: родительская компетентность, технологично-организационная модель, образовательное пространство, технологии психолого-педагогического эксперимента.

O. Khartman

**EXPERIMENTAL WORK IN THE PRESCHOOL ON THE PROBLEM
OF PARENT'S COMPETENCE FORMATION**

The article deals with the theoretical justification of the beginning of the psycho-pedagogical experiment on the parental competence formation in terms of pre-school educational institution in the new technological tools and organizational models of cooperation of all participants educational the process of.

Key words: parental competence, technology-organizational model, educational space, technology, psycho-pedagogical experiment.